

НОВОСТАВУ

Микола Пашковський. «Батьківська хата».

ШАНОВНІ НОВОСТАВЦІ!

День народження вашого села – це наше з вами спільне свято. Воно славне своєю історією і людьми. Разом ми хочемо бачити Новостав процвітаючим, а громадяни – щасливими і забезпеченими.

Низький уклін і велика шанів вам за самовіддану працю. Висловлюємо слова глибокої вдячності усім за любов та вірність рідному селу. Дякуємо всім, хто не тільки на словах, а й конкретними справами розбудовує та прикрашає свій будинок, свій двір, вулицю, весь Новостав.

У свято ювілею села, від щирого серця бажаємо вам добра та щастя, родинного затишку у ваших оселях, миру, благополуччя та достатку вашим сім'ям, успіху в усіх ваших починаннях. Нехай народжуються і підрастають діти, спокійно і захищено почуватися люди похилого віку. Нехай любов та достаток живуть у кожній вулиці Новоставу, у кожному домі, у кожній родині. Нехай здійснюються мрії та навії на краще майбутнє вашого села.

СЕЛО КРІЗЬ ПРИЗМУ ВІКІВ

За кілометр на північ від Клевая на південному (частково північному) боці залізниці неподалік уже висушеної залуви Стубли з двох її боків розкинулось село Новостав («Юрдика» – ред.), яке нараховувало у кінці ХХ ст. 265 дворів, 850 мешканців.

Уперше Новостав, але під назвою Новий Став, згадує грамота 1516 року, де сказано, що король Сигизмунд I надав Богушу маєтності – на ім'я «Жуково» з присілками «Белевом» і «Новым Ставом». Тоді, як свідчить народне мовлення, існував ще «Старий Став», розміщений на лівому боці Стубли по дорозі на Олишву в околиці санаторію, Клеванської СШ. Це був, очевидно, найдавніший осередок Новоставу, а тепер його дільниці.

У 1577 році «Новий Став» як маєтність Івана Чарторийського платив Клеванському замку великі натуроповинності з пшениці, смолярні, зернового помолу, рибних ловів. Два роки опісля згадується «Новоставський мост», який до тла зруйнувала весняна повінь при виллві Стубелки.

За «люстрацією» 1579 року «Новостав» утримував 3 «городні» Луцького замку. Акт 1588 року підтверджує належність «Нового Става» Юрію Чарторийському як приазовського поселення з пільговими повинностями.

У 1597 році «новоставецькіє крест'яне» отримали для своїх потреб болотняні луки, за який відробляли земляними роботами при спорудженні греблі, осушувальних каналів. Під кінець 1603 року в «Новом Ставі» споруджено на закордонному обладнанні підприємство для виготовлення «терпентини», дьогтю, смоли.

Від час Визвольної війни 1652 року «Новоставецьке імення» зазнало ціло-

25 км. від Рівного (Архів ЮЗР, ч. 1, т. 1, ст. 476 і ч. 6, т. 1, ст. 161). За переписом 1911 року був там водний млин на р. Стублі – 30 тис. пуд. річ. переми.

Назва Новостав із докомпонентного Новий Став, що в свою чергу стало результатом розрізнення двох Став: давнішого й новішого. Первісний Став, що на лівобережжі Стубли прийняв ім'я урочища, де був став, і, очевидно, десь в околиці бушлого водного млина. Тепер його нема, як і струмка Живця (Жиливця), що брав початок з джерельних вод.

В селі Юрдика Новостав у подружжя Віри та Василя Пашковських народився відомий художник на Рівненщині Микола (1947). Малював з дитинства. Закінчив 11 класів Клеванської СШ № 1, через декілька років факультет живопису Московського університету ім. Крупської. Автор багатьох художніх творів, учасник виставок в Бресті, Рівному, Мінську, Києві, Білій Церкві, Любліні.

За переказами, Новостав від вислову «нове ставити село», бо, мовляв, тут від татарського погрому околиці поселення задумали створити нову оселю. Але дехто схильний бачити в назві поняття «населений пункт, створений при новому ставі на правобережжі Стубли».

Ще два Новостави є на Волині, один на Тернопільщині й на Житомирщині. Існують теж: Новий Став, Новостав-Дальній, Новий Ставок, Новоставці, Ставки, Став, Стави, Ставице, Ставане, Ставок та інші.

Новостав має іменовані об'єкти: Дача (Дачі) – «санаторна дільниця», де в 1924 році мешанин Саїцуку у викупленому лісі збудував перший відпочинковий дім; Бусли – «заселене прирідквія», де ніби колись перед перелітом у теплі краї збились бусли-пеліки; Загребля – «луг в околиці греблі водяного млина»; Острів – «сінокіс у мікрорічці Стубли»; Безодня

Рокм «народження» будь-якого населеного пункту історики вважають рік першої писемної згадки про нього. Так, волею доступних джерел, роком заснування Новоставу можна вважати 1516-й, а відтак, село в нинішньому році переступає свій півтисячолітній історичний рубіж. Хтось скаже, що він носить відносний характер, адже якимі істориками відшукано більш древній документ зі згадкою про Новостав, люди за початок відліку взяли б цю дату, і колись есе одно еспав би ювілей села. Та не це головне.

Зародившись 500 років тому як поселення, воно пустило глибоке коріння, яке проросло крізь не одне століття, і є основою нинішніх новоставських родин. Село живе, змінюється його архітектурний вигляд, тут народжуються діти, а це запорука його майбутнього.

Новостав по-праву можна назвати однією з природних перлин Рівненщини. За Польщі тут облаштувалось чимало дачників. В радянські часи подихати цілющим новоставським повітрям приїздили навіть з далекого Ленінграда. Справжньою удачею в житті вважали для себе ті не новоставці, яким пощастило стати дачниками у цьому селі вже в новітню добу. Село знову було місцем оздоровлення дітей. Воно славеться своїми люб'язами. Про деяких ви дізнаєтесь з цих газетних сторінок.

В різні роки далеко за його межами прославили Новостав доктор медичних наук, видатний хірург Рівненщини Юрій Семенов, кандидат економічних наук Олександр Дейнега, кандидат географічних наук Ніна Фінчук, доктор медичних наук, професор Олексій Савчик, директор Центру Разумкова Анатолій Рачок, артист Рівненської філармонії Андрій Трелачко, самодіяльна поетеса Ганна Главацька, самобутній художник Микола Пашковський та інші.

Більшість із цих людей навчалися у Новоставській школі, де путівку в життя сотням випускників дали такі чудові вчителі як Катерина Трелачко (Оболонська), Галина Шевченко, Микола Саган, Марія Тутейко, Володимир Куцевич, Микола Тарасенко, Євгенія Кузнецова, Галина Максимчук, Марія Тарасенко, Оксана Савчук, Тамара Хоміцька, а також предтеки більш молодшого покоління: Юрій Дзятко, Григорій Максимчук, Наталія Куцевич, Євгенія Валецька, Галина Ключник, Наталія Дзятко, Тетяна Ситко, Світлана Гамлюк, Неоніла Мельник, Олена Гурєва, Наталія Сеєда, Алла Максимчук.

Своєодні Новостав залишається одним із захищених сіл Рівненського району. Село газифіковане, має вигідне транспортне сполучення. Хотілося б, звичайно, дідатися пристойної дороги до села з боку Клевая-2, асфальту на його центральних вулицях і провулках. Будемо надіятися, що в селі поставне і свій духовний центр, і відбудеться вогнище культури. Не хотілося б жартувати у тому сенсі, що в наступному півтисячолітті усе це з'явиться. Гадаємо, що не мине й десятиліття, як українська влада зважить це зробити для села. А сьогодні від щирого серця закликаємо: «Хай живе Новостав!».

Нижче увазі читачів пропонуємо матеріали, у різні роки підготовлені відомим рівненським письменником, художником, краєзнавцем Валерієм Войтовичем, педагогом-ветераном Миколою Саганом, журналістами «Клеванського тракту».

лясь до пінських боліт.

За даними 1779 року Новостав – «деревня», епаріально приналежна до Клевая, яка нараховувала тоді 89 дворів, 769 мешканців. Децю пізніше з'являється «Юридико-Новостав» – північно-західна окраїна Клевая в околиці костелу. Це те саме, що Казенний Новостав, належний тоді Російському міністерству улілія. За довідником 1947 року Юридико-Новостав, який мав сільську Раду, перейменовано на Новостав. У наш час Новостав розміщений у трьох окремих дільницях: на лівобережжі, на правобережжі Стубли й в так званому Дачному комплексі, що на північ від залізниці, де в соновому борі є школа, дитячий санаторій, будинок відпочинку.

За книгою О. Цинкаловського «Стара Волинь і Волинське Поліся» Новостав – «село, Рівненський пов., Клеванська вол., 24 км. від Рівного, над р. Стублюю, невелика оселя коло с. Жукова Нового,

Удельний ліс «великий бір, що належав державі»; Ракова сіножать – «середній ліс на місцевості Раках»; За черну кологу – «ліс в околиці обгороді колони»; Різки – «сінокіс біля колишніх дач з поділом на різні – невеликі надліги»; Додаток – «сінокіс додаткових надліг до основних ґрунтів»; Курган – «купе знесення підцарня горби»; Коритище – «місце купання у формі корита»; Пенки – «луг на місці зрубів»; Опарило – «болото з «опаром» – незамерзаючою водою»; Торфовище – «болото з торф'яним ґрунтом»; За Онушиним містком – «мокрота на місцевості Окунина по другому боці міста»; Кубанька – «місце купання при невеликій ковбані»; Випуск – «сінокіс неподалік ферми у формі заокругленого підвищення»; Пастівник – «місце громадського випасу худоби»; Корчунки – «поля на місці викорчуваного лісу»; Горський горб – «орний ґрунт біля горба на місцевості Горського»; Ганджина долина – «низинне поле неподалік садби

Новоставські парубки. Крайній справа – Василь Пашковський.

ВТІСЯЧОЛІТТЯ!

Інтелекція с. Новостав. 30-ті роки.

Молодь села. 30-ті роки.

Ганджі; Лисаки — «куток, де першим поселився Лисак»; Кемпа — «міжболотна висота»; Щетина — «ліс, у якому збирали траву для щіток»; Лоца — «невеликий гай із заростями лози»; Моси, або Гостинець — «вимощений міжболотний шлях»; Уж — «ліс, де ніби масово водились вужі»; Дуби — «колишній дубовий ліс»; Кругляк — «бір з круглими соснами»; Колодзязь — «луг із знаменитим джерельним колодязем».

У статті використані матеріали із архівних фотархів, від мешканців села; О. Цинкаловський «Стара Воля» і Волинське Полісся», т. 2, стор. 153; Я. Пура «Край наш у дивах», стор. 107-109.

Валерій ВОЙТОВИЧ.

НОВОСТАВСЬКА ГІЛКА СІАМСЬКОЇ ПРИНЦЕСИ (уривок із статті)

У 2016 році виповнилося б 130 років сіамській принцесі Катерині Десницькій та 105 років з дня народження її хрещениці — одній із перших новоставських вчителів — Катерині Трепачко (Оболонської).

Історія життя випускниці Кисло-Фундуклеєвської жіночої гімназії Катерини Десницької описана в подробцих в багатьох країнах світу — в Україні, Росії, Англії, Франції, Канаді, Америці, Таїланді. Видані її щоденники, листи. Адже вона дійсно була дружиною сіамського принца. Її сестра Євгенія багато років жила у Клевані і Новоставі.

У 1911 році принцеса Катерина Десницьку в поїзді з Петербурга в Київ супроводжував брат Іван. Зупинялися в Здолбуніві, а рідної сестри Євгенії Оболонської, в якій народилася донька. Принцеса кумувала і назвала дівчинку Катериною, на честь хресної.

В 1937 році двадцятишестирічна Катерина Оболонська їздила в Париж в гості до своєї тітки экс-принцеси Катерини Десницької, яка після смерті принца Чакрабана жила в столиці Франції. Після трьох місяців перебування в хресної Катерина Оболонська повернулася в Клевань. Тут вона познайомилася з Андрієм Трепачко, з яким зустрічалася багато років.

Першого вересня 1940 року в селі було відкрито початкову школу. В ній згодом почав працювати вчителем Іван Васильович Оболонський, який після приходу у 1939 році радянської влади, змушений був перебраться в Новостав. В цей же рік поповнилась родина: у Трепачків народилась донька Наталя. Згодом почалася німецько-радянська війна, яка принесла з собою горе в родину Оболонських. У 1942 році померла матір Катерини Іванівни Євгенія, а через рік фашисти розстріляли батька Івана Васильовича, як активного учасника підпілля ОУН.

Справу батьків продовжила дочка Катерина Іванівна Трепачко. Під час війни вона за власною ініціативою організувала навчання учнів. Діти читали і писали українською. За навчання ніякої плати не одержувала. Були намагання спалити школу, де проходив навчальний процес. Після війни Катерина Трепачко закінчила Острозьке педучилище і понад 35 років працювала вчителькою початкових класів Новоставської восьмирічної школи. З дітьми Наталею і Лесею та чоловіком Андрієм вона жила в батьківській хаті. Померла в 1980 році. Похована на кладовищі селища Клевань-1. Її пам'яті новоставці воня життєвим вином.

Микола САГАН,
ветеран педагогічної ниви.

РІДНА ШКОЛА МОЯ

Миколу Пилиповича Сагана добре знають не лише жителі Новостав, у якому він живе уже понад п'ятдесят років. Для багатьох він колишній директор місцевої восьмирічної

Олексій Мануйлик — перший директор школи.

школу — це данина вдячності кільком поколінням новоставців.

«1 вересня 1975 року урочисто було відкрито нове приміщення Новоставської восьмирічної школи. А першого вересня 1940 року в одному з трьох будинків, які належали колишньому білогвардійському офіцеру Щегловатих, що емігрував в Західну Україну, було відкрито початкову школу. Щегловатих був заможною людиною. Його будинки — це теперішня шкільна їдальня, приміщення бібліотеки, а третій був біля клубу, в якому Щегловатих доживав старість. Радянська влада, яка встановилася на Західній Україні у вересні 1939 року розсудила, що одній людині, та ще і білогвардійському офіцеру, мати три будинки — велика розкіш. Його син Микола, до речі, після війни

бленне для жителя села питання «на верхах» (відкривають, як відомо тим, хто у двері стукотить). Знають його односельчани і як хорошого господаря, бо оселя його

відкривалася школа, що започаткувала розвиток освіти для жителів сіл Новостав, Руда-Красна, Олишва і частково Клеваня-1. Організатором та першим вчителем школи став Олексій Миколайович

К.І.Трепачко з учнями 6-го класу. 1956 рік.

завжди доглянута, а біля оселі лад. Ми ж знаємо Миколу Пилиповича як активного дописувача нашої газети. Десятиліттями його журналістські роботи часто з'являлись у періодичній районній і обласній. У травні Миколі Сагану виповнилося славних 80. Спомини і роздуми Миколу Пилиповича про

вч. Мануйлик. Я вже згадував Катерину Іванівну Трепачко і її батька Івана Васильовича Оболонського, який похований у братській могилі біля Клеваня II разом із жертвами фашизму — громадянами єврейської національності.

НОВОСТАВУ — ПІВТІСЯЧОЛІТТЯ!

Закінчення.
Початок на 4-5 стор.

Серед перших учнів нашої школи були Надія Главачка, Надія Фінчук, Галина Гуз, Алла Бабіч, Євгенія Гельшко, Петро Новак, Ольга Гайдук та інші. В числі перших випускників школи — Надія Ядуч, Віра Савчук, Софія Басюк, Сергій Герасимович, Роман Дейнега, Микола Кука та інші.

У повсякденний час, за комсомольськими путівками, вчителювати в школі стали вихідці з Східної України: Марія Григорівна Тутейко, Євгенія Леонтівна Кузнєцова, Микола Сергійович Тарасенко, Марія Пантелеймонівна Тарасенко, Галина Савішна Максимчук.

Пізніше членами педагогічного колективу стали місцеві жителі Тамара Іванівна Хомичка, Ольга Пилигініна Лук'яничук, Володимир Тимофійович Кудачев, Петро Йосипович Купчишин, Оксана Степанівна Савчук.

1 вересня 1953 року директором школи було призначено Галину Максимівну Шевченко. Вона очолювала педколектив 18 років. При ній школа була реорганізована із семінарської у восьмирічну. Саме при Галині Максимівні почалося будівництво нового приміщення школи у 1970 році. Нагадаю, що діти продовжували вчитися в трьох невеликих приміщеннях. Вчителі змушені були тоді буквально бігати по колу, щоб встигнути на черговий урок.

Отже, школа, проєктна вартість якої сягала 270 тисяч карбованців, була закладена. Але будівництво спочатку просувалося

голова виконкому Зорянської сільської ради М.І. Степанюк, головний інженер ПМК-265 М.М. Кузь, завідувач райвно В.П. Мельник та інші. Пам'ятаю, як схвилювано тоді виступала на митингу Катерина Іванівна Трелачко, що на той час була вже на заслуженому відпочинку після 35 років педагогічної праці. Взагалі, тоді дуже багато людей прийшло на відкриття школи. І не лише тільки мешканці Новоства, а і жителі Руди-Красної та Олишви. І день тоді видався чудовий — теплий, сонячний. Настрій у людей був відповідний...

Наша школа сільська. Але ще під час обласної фронтальної перевірки в 1971 році, коли я тільки почав тут працювати (до цього я був директором Дерев'янської школи аж до її розформування), виявилось, що якість успішність наших школярів сягала 42%, а в середньому по району лише 37%.

Наш курс у школі мав чітко визначений краєзнавчий нахил. Багато їздили в туристичні поїздки, ходили в походи, займалися пошуковою роботою, особливо стосовно ветеранів Великої Вітчизняної війни. Неодноразово побували в Ленінграді, Бресті, Києві. У нас вже стало в ті часи традицією, що випускний клас обов'язково відвідував Львів. Багато краєзнавчих матеріалів друкувалися у місцевій пресі.

Директор школи — це разом з тим і загосп. А ще кожного літа на канікулах, при школі створювався районний піонерський табір «Сонячний», а це понад 100 дітей. І мене, як правило, призначали начальником цього табору. Отак

Випускний клас восьмирічки 1972 року.

ЛЮДИ СЕЛА

Скільки їх пройшло затишними новоставськими вулицями! Кожен залишив свій слід на землі. Але були серед них і ті, кого перемогли жорна війни. Це новоставці Петро Трохимович Бречко, Сергій Михайлович Гайдук, Леонтій Степанович Горчук, Микола Юхимович Гуз, Пилип Маркович Дейнега, Микола Карпович Крижовець, Іван Митрофанович Кука, Петро Тимофійович Кучевич, Іван Дмитрович Максимчук, Петро Сергійович Максимчук, Павло Іванович Пашковський, Яким Каленикович Пашковський, Степан Савич Потанський, Микола Романович Рачелюк, Олександр Денисович Ройчук, Іван Леонівич Свирид,

Новоставській школі люди так званих простих професій: технар Микола Середа, кочегари Василь Коротун і Микола Лопатюк, сторож Микола Семенчук, кухар Тетяна Мінчук, працівниця Людмила Герасимович, Тетяна Гаврилук,

Ковалець, Віктор Тарасенко, Аркадій Фінкевич, Фодір Головачик, Мирослав Литвин, Олексій Дзятко, Віктор Сінчук, Михайло Кидун, Варвара Дейнега, Юрій Дейнега.

Справжні золоті руки у майстрів.

Група учнів та вчителів школи.

Фольклорний ансамбль Новоставського клубу «Чумаки».

дуже повільно через недостатню фінансування. І тоді прийшов на допомогу Володимир Антонович Пліотинський, голова колгоспу «Зоря комунізму». Фактично школа була побудована за кошти колгоспу, а держава вже потім повернула витрачені на будівництво гроші. Споруджували восьмирічку майстри Рівненської пересувної механізованої колони №265.

На урочисте відкриття школи, що відбулося 1 вересня 1975 року, приїхали перший секретар райкому Компартії України М.В. Дюндюк, В.А. Пліотинський,

і проходив час у вічних турботах, бо школа — це надзвичайно неслухняне господарство.

Я задоволений, що сьогодні школа у надійних руках Юрія Володимировича Дзятка, що в ній працює згуртований, високопрофесійний педагогічний колектив, який весь час у пошуку, постійно вдосконалюється. На сьогодні, за три чверті століття, уже тисяча випускників вийшли з її стін. Хочу сказати моїм новоставцям: завжди любіть не лише свою оселю, а і своє село, гордіться його історією. Любіть Україну!»

Новоставський духовий оркестр під керівництвом Юрія Дзятка.

Шадурський, Євстафій Никанорович Шурган. Хтось із них пропав безвісти, хтось поліг у бою. Ці воїни з Новоства знайшли вічний спокій у російській, білоруській, литовській, латвійській, естонській, польській, пруській землі. Вони мріяли прожити щасливе життя в рідному селі. Та віддали його заради майбутніх поколінь.

У кожному селі є ті люди, на яких рівняються, які своєю працею і ставленням до інших заслужили шану і повагу односельчан, а то і добру пам'ять. Хочеться хорощим словом згадати депутатів різних років сільської, районної рад від села Новоства. Це Степан Семенчук, Галина Шевченко, Андрій Горобей, Микола Саган, Валерій Пашевич, Віктор Максимчук, Михайло Дзятченко, Валентин Гельшко, Григорій Максимчук. До них ішли і йдуть за порадою, за підтримкою. Ці люди добросовісно виконували і свої обов'язки по роботі. Наприклад, Андрій Іванович Горобей тринадцять час працював головним лікарем санаторію «Новоства», а Степан Корнійович Семенчук, багатолітній завфермою, виховав разом з дружиною троє чудових майбутніх медиків — своїх дітей Ніну, Юрія та Лідію.

А як можуть не згадати новоставці в день ювілею свого листонішу Марію Новак, яка протягом не одного десятиліття носила періодично і зівстичку у їхнє село. Або багатолітнього продавця місцевого магазину Марію Кучевич. Ось ці жінку знали практично всі жителі села.

Багато років очолювала сільську бібліотеку активістка Новоства, депутат сільської ради Ольга Тарасюк. А скільком людям допомогла багатолітня завідувача фельдшерсько-акушерського пункту Євгенія Рибчишинська.

Чимало сил та енергії віддали

Під час відкриття нової Новоставської 8-річної школи. 1975 рік.

Надія Максимчук, Марія Дзюра, Марта Вознюк. А народний умілець, цилитель, можна сказати, житель Новоства Віктор Сірочук розробив символіку школи, допомагав їй як дизайнер.

Новоставці старшого покоління з теплотою згадують чудовий самодіяльний колектив «Чумаки», яким керував Андрій Трелачко. Він діяв при Новоставському клубі, а за клубом працював незабутній Володимир Ковалець — самобутня і дотепна людина. Нині клуб у селі давно не працює... До складу «Чумаків» входили справжні аматори сцени Володимир Дзятко, Володимир

рив ужиткового мистецтва родини Кука. Талант і вміння Петра Харитоновича Куки перейняв його син, Сергій Петрович. Іх вироби з дерева, у тому числі музичні інструменти, являють собою справжні шедеври.

Ми вже говорили про новоставського художника Миколу Пашковського. Та пістоліття тому у Новостві жив ще один живописець — Тимофій Шегловатих. Про нього згадував Микола Саган. Шегловатих творив не лише художні полотна, а й займався фотографією. Тимофій Іванович з числа тих фотографів, які знімали події на Білівських хуторах наприкінці 20-х років, коли там обновилися ікона Богоматері, нині добре відома під назвою «Взисканіє побіжних».

Випускники Новоставської школи, коли на Україну прийшла біда зі сходу, пішли боронити нашу державу від агресора. Це Віктор Бречко, Володимир Волконівський, Юрій Корсюк, Ярослав Дзятко, Микола Родіонов, Василь Новак, Петро Алябєв, Микола Кравчук, Віктор Максимчук.

Багатьом жителю села у ювілейні дні треба подякувати за працю, чуйність, сміливість, уміння творити добро. Подякувати живим і доземно виконитися тим, хто пішов з життя.

В.ПАРФЕНЮК.

Григорій Максимчук — депутат Рівненської районної ради, очільник рибальської спілки «Новоства».

